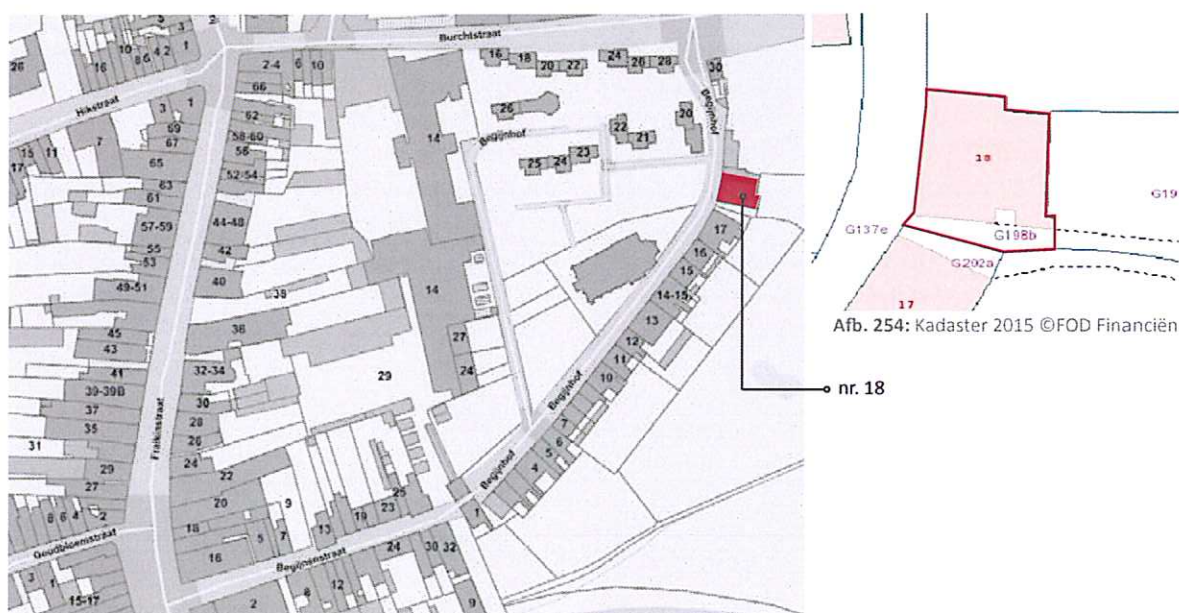

(1) Identificatie

Huisnummer:	18
Perceel:	198b
Datering:	1773
Bescherming:	als stadsgezicht sinds 1979 (ID 1324)
Inventaris:	ID 47025, vastgesteld
Eigenaar:	OCMW
Gebruiker:	Erfpacht

Beschrijving Onroerend Erfgoed: Vrijstaand dubbelhuis van vijf traveeën opgericht in 1773, later vernieuwd. Rechthoekige deur in hardstenen Lodewijk XVI-omlijsting met voluutsleutel, festoenen en gestrekte waterlijst, bovenlicht met sierlijke tratering.⁸³

(2) Situering

Afb. 253: GRB-kaart van het begijnhof, 2016 ©Geoportaal Onroerend Erfgoed

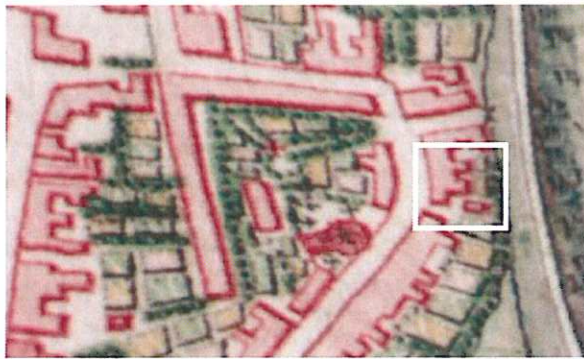
(3) Geschiedenis

Bouwhistorische info

Van de pastorie werden veel gedetailleerde bouwgegevens bewaard. Hiervoor wordt verwezen naar het boek van J. Cools en P. Bellemans. Hieronder worden de belangrijkste gegevens overgenomen. 'Tot in de Franse tijd woonde de pastoor buiten het hof in het huis met de rococogevel⁸⁴ achteraan in de Burchtstraat. Vanaf 1 januari 1806 vestigde hij zich binnen de muren van het hof in 'het huis van Joanna Mertens'. In 1814 woonde hij in 'het huis van Heyliger'. Het gaat echter wel om hetzelfde huis, het huidige nummer 18, nog steeds bekend als de pastorie. Het register van goederen uit 1805 en volgende jaren is daarover formeel. Joanna Mertens, overleden op 14 november 1805, had er enige jaren gewoon, na de dood van Anna Maria Heyliger. Deze laatste was geboren in Keulen rond 1738, geproft in 1758 en overleden op 21 december 1801. In 1777 verkreeg ze dat het begijnhof op haar kosten een nieuw huis zou bouwen, volgens het voorgelegde plan en te dekken met leien. Daarvoor

⁸³ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47025>, geraadpleegd op 23 augustus 2016

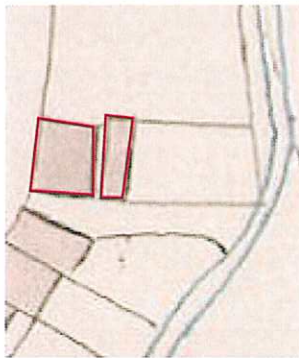
⁸⁴ <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/47039>, geraadpleegd op 23 augustus 2016

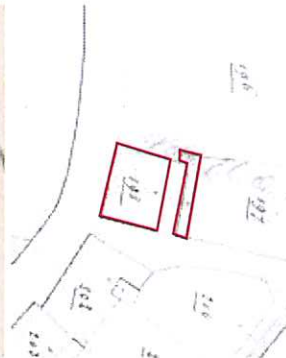
Afb. 255: 1771-1778

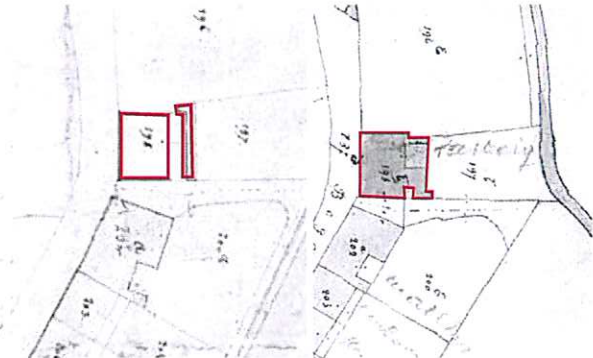
Afb. 256: 1817

Afb. 257: 1843-1845

Afb. 258: 1850

Afb. 259: 1865

Afb. 260: 1894-1903

Afb. 261: 1913 ©Beeldbank Kempens Erfgoed

Afb. 262: datum onbekend ©Delcampe

diende een bestaand huis te worden afgebroken, maar de bejaarde bewoonster, Anna Van den Hert, zou levenslang in het nieuwe huis mogen komen wonen. Nog een voorwaarde was dat de afbraakmaterialen zouden dienen tot voordeel van het hof, maar dat voor het nieuwe huis degelijke materialen diende te worden gebruikt. Na de dood van beide begijnen zou het huis een eerste maal worden 'verkocht' (een levenslang gebruiksrecht) ten voordele van de kerk, later van het hof. Na de dood van Joanna Mertens werd het huis de woning van de pastoor. De stijl van het huis, meer bepaald de mooie deuromlijsting in Louis XVI, verwijst duidelijk naar de classicistische periode. Mogelijk was dit het eerste gebouw te Herentals in die stijl. De pastorie in de Burchtstraat uit 1773 was nog in rococo opgevat, de nieuwe gevel van de stadsbrouwerij Het Schaliken uit 1780-1781 was strak classicistisch.'

'Oorspronkelijk hoorden bij de pastorie behalve het huis (G198) ook drie percelen tuin (G195, 196 en 197). Met een totale oppervlakte van 26a en 30ca was dit veruit het grootste woonerf van het hof.'

'Over de vroege bouwgeschiedenis van dit huis is verder zo goed als niet bekend. Het was in ieder geval reeds vóór de komst van de pastoor een prestigieuze woning. Volledigheidshalve signaleren we hier een uitvoerige bouwrekening 'Noticie van de pacterij', lopende van april 1810 tot augustus 1811, met lonen voor metselaars en timmerlieden, reinigen van steen, aankoop van kalk, hout, pannen, enzovoort. Moeten we 'pacterij' als 'pasterij' of eerder als 'pagterij' lezen? Gaat het wellicht om de bouw van de oostpronkelijke vrijstaande achterbouw van de pastorie?'

'In 1833 maakte timmerman J.F. Oelemans negen ramen met de slagvensters in de pastorie tegen 10 gulden per stuk. P. Verdonck uit Turnhout ontving 23 gulden voor acht pompen voor de slagvensters en de ramen.'

'Pastoor Josephus Jacobs schreef in 1852 dat hij in 1846 nog 10 nieuwe ramen in de pastorie had laten plaatsen. In 1866 werd de pastorie geschilderd door Martinus Hofmans, na openbare aanbesteding. Uit de offerte van een concurrent, Joseph Van Aerschot, maken we op dat de pastorie 16 ramen telde, waarvan 18 slagvensters.'

'In 1882 of kort ervoor kreeg de pastorie een nieuwe achterbouw. De rekening daarvan werd niet gevonden, wel de vermelding dat Vincent Verstreyden deze achterbouw in 1882 schilderde. Het enige wat we ter zake uit de kadasterkaarten kunnen besluiten, is dat de vroegere vrijstaande achterbouw, die zoals aan de Infirmierie parallel liep met het hoofdgebouw, plaatsmaakte voor een achterbouw die aansloot op het hoofdgebouw. Vermoedelijk kwam er toen links een veranda met serre, zoals die in de jaren 1950 nog aanwezig was, terwijl rechts keuken en dienstvertrekken zoals sanitair anders werden ingericht.'

'Op 3 juni 1908 besloot de Commissie aan de pastorie werken uit te voeren volgens een ontwerp van architect J.B. Van Bouchout uit Lier, leraar aan de Herentalse tekenschool. Aannemer Frans De Ceuster werd ermee belast. Het werk hield onder andere het bouwen van een kelder in, maar meer details zijn niet bekend. Ongetwijfeld werd toen de kelderkamer, die achteraan links gelegen was, op gelijkvloers niveau gebracht en met de voorste kamer tot een suite verbonden. De onderliggende kelder werd daardoor zeer laag, maar dat werd gecompenseerd door de bouw van een bijkomende kelder achteraan onder de veranda. Eind 1908 plaatste de firma T. Picha & Cie uit Gent een mozaïekvloer van 21.81 m². Deze afmetingen komen overeen met die van de voorkamers, waarbij vooral aan de linkervoorkamer kan worden gedacht. De vloer is nu echter niet meer aanwezig.'

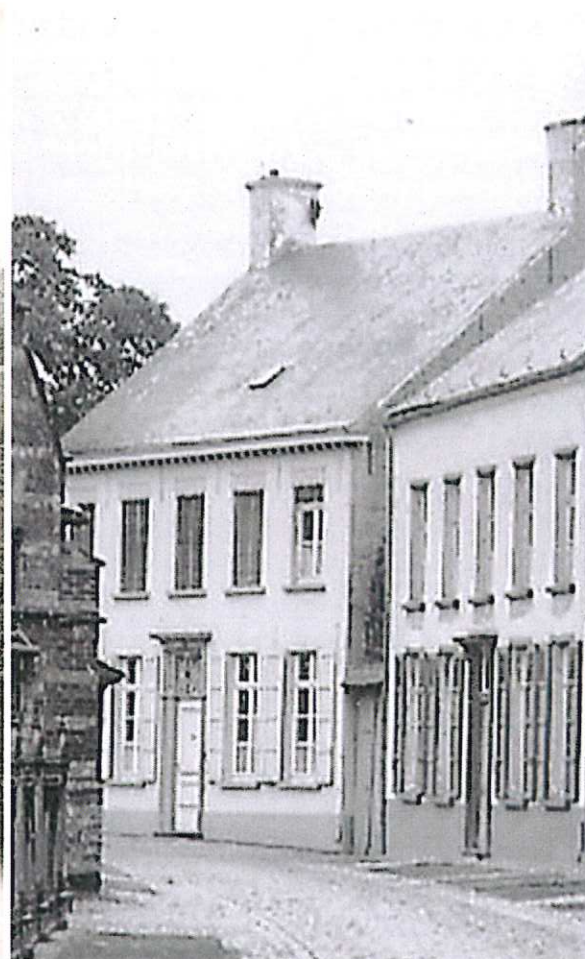
'In 1912 schilderde V. Verstreyden de gevel van de pastorie in olieverf, met als belangrijkste bestanddeel 14 kg witlood. Ongetwijfeld was dit toen nog een witachtige schildering, zoals uit alle oudere prentkaarten blijkt.'

'In 1929 werden herstellingswerken uitgevoerd aan de serre, die deel uitmaakte van de veranda en onder andere druivelaars bevatte. In oktober 1930 werd de elektrische leiding in de pastorie gelegd. Marcel de Grauwe zorgde voor de aansluiting van 13 lampen en 3 stopcontacten.'

'Na de Tweede Wereldoorlog werd de voorgevel, die mogelijk reeds vanaf de oprichting van het huis in 1777 bepleisterd was, ontleisterd en heropgevoegd met opgelegde voeg en roodschildering. De achterbouw werd in twee beurten grondig gerenoveerd en gedeeltelijk opnieuw opgetrokken. Na 1950 werd het gedeelte met keuken en sanitaire voorzieningen

Afb. 263: 1909 ©Beeldbank Kempens Erfgoed

Afb. 264: Datum onbekend ©KIK

Afb. 266: 1942 ©KIK

Afb. 265: 1971 ©KIK

aangepast. Rond 1960 werd de serre door een ruime veranda vervangen.⁸⁵

Iconografisch materiaal

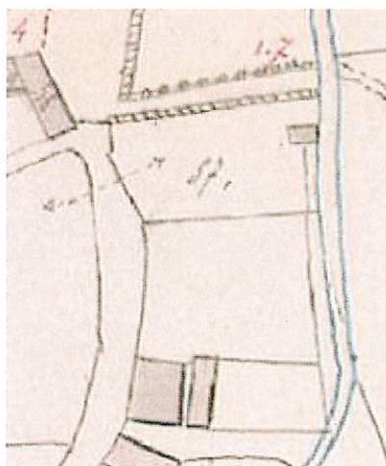
De Ferrariskaart uit 1771-1778 toont de voetafdruk van een ander gebouw dan dat vandaag bewaard bleef. De pastorie werd vermoedelijk net na het tekenen van de kaart gebouwd. De kaart toont aan dat er tegenover de pastorie nog andere gebouwen stonden. Links van de pastorie stonden ook nog huizen. Al deze gebouwen zijn niet meer zichtbaar op de tekening uit 1817 of latere kadasterkaarten, waaruit besloten kan worden dat ze werden afgebroken en niet vervangen door nieuwe bebouwing. Tot op vandaag bleven al deze bouwpercelen open en bleef nummer 18 een vrijstaand huis.

Op de tekening uit 1817 is de voorgevel van de pastorie duidelijk zichtbaar, in een verschillende configuratie dan vandaag. De gevel was verdeeld in vier traveeën, met in de tweede travee de voordeur. Het dak dat vandaag een zadeldak is, was op de tekening een schilddak. In hoeverre de tekening klopt is onzeker. Tussen de pastorie en het naastliggende nummer 17 is een poortdoorgang getekend, deze situatie bleef vandaag bewaard.

Op de Atlas der Buurtwegen uit 1843-1845 zien we de eerste achterbouw verschijnen, parallel aan de achtergevel. Wanneer deze precies gebouwd werd is onbekend. Ook op de kaarten uit 1850 en 1865 zien we deze achterbouw terugkomen. De L-vorm gedetailleerd weergegeven op de kaart van 1865 is in dezelfde vorm zichtbaar op de Atlas der Waterlopen uit 1888. Het is pas op de kaart uit 1894-1903 dat de nieuwe achterbouw getekend staat, waarop de veranda en serra als aparte entiteiten getekend staan.

De tuin van de woning grenst achteraan aan de Maasloop. Het oorspronkelijke huis had drie grote tuinpercelen, met op het laatste een kleine bijbouw waarvan de functie onbekend is. Op de Atlas der Buurtwegen uit 1843-1845 is zichtbaar dat perceel 37c bij de begijnhoftuin werd gevoegd. De twee overige percelen bleven bij de pastorie horen. In 1907 zijn de twee laatste percelen samengevoegd en bleef enkel het laatste perceel in het bezit van de pastorie. De topografische kaart uit 1873 toont duidelijk de tuinmuur die vanaf de pastorie tot aan de Burchtstraat een Maasloop liep. Een groot deel van deze muur blijft ook vandaag nog bewaard.

Historische foto's tonen aan dat het gebouw aan het begin van de twintigste eeuw inderdaad bepleisterd en wit geschilderd was. Een foto van de gevel in 1971 toont de gedecapeerde en heropgevoegde gevel, zoals deze vandaag nog steeds is afgewerkt. De ramen van het gebouw waren op de gelijkvloerse verdieping voorzien van luiken, op de eerste verdieping hadden de vensters jaloezieën die in opgetrokken toestand verborgen waren achter witgeschilderde sierkappen. De rechterzijgevel was niet bepleisterd, en kreeg in de tweede helft van de twintigste eeuw een bekleding met kunstleien.

Afb. 267: 1843-1845

Afb. 268: 1873

Afb. 269: 1907

⁸⁵ J. Cools en P. Bellemans, o.c., 2007, pp. 158-162